

Konferens: Nätverket för forskarservice – tema forskningsdata

Helena Eckerbom

Nätverket för forskarservice höll den 15-16 juni 2016 en träff med tema forskningsdata på Karolinska Institutet. Artikeln är en sammanställning över de bidrag med föreläsningar och diskussioner som hölls under nätverksträffen. Presentationer kring registerdata, cancerforskning och forskningsdokumentation på Karolinska Institutet hölls. Goda fördjupande exempel på projekt kring forskningsdata från Lunds universitetsbibliotek, Malmö högskolas bibliotek och Stockholms universitetsbibliotek gavs och avslutningsvis hölls en förmiddags Open Space-diskussioner.

Bakgrund – nätverket för forskarservice

Nätverket för forskarservice är ett nätverk med deltagare från svenska lärosäten och organisationer med funktioner för forskarservice, främst kopplat till bibliotek. Nätverket grundades våren 2014 av Sara Aspengren vid Göteborgs universitetsbibliotek. Man har fysiska träffar två gånger per år, lunch-till-lunch där någon av de deltagande organisationerna står värd med samordning och lokaler för träffen. Varje träff brukar ha en eller ett par särskilda teman som knyter an till forskarservice.

Nätverksträffen på KI den 15-16 juni

Den 15-16 juni i år var det dags för Karolinska universitetsbibliotekets forskarstödsfunktion och avdelningen Forskningsnära tjänster att ordna nätverksträffen. Temat för träffen var *Forskningsdata* och många av de som deltog i träffen arbetade redan med eller är tänkta att arbeta med forskningsdata som en del av sitt ansvarsområde. Antal deltagare var drygt 45 personer från 24 olika lärosäten/organisationer.

Registerforskning

Först ut som programpunkt på träffen var ett föredrag om hur man kan använda registerdata i sin forskning på Karolinska Institutet (KI). Föreläsare var Paul Dickman och Anna Johansson från Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik (MEB). Paul Dickman är professor inom biostatistik på KI och är främst fokuserad på cancertepidemiologi. Anna Johansson är biostatistiker med forskningsintressen inom epidemiologi, främst inom reproduktionsepidemiologi och cancertepidemiologi. Anna disputerade våren 2016.

Paul och Anna gav många konkreta exempel på hur man kan bedriva forskning på befintliga data från t.ex. Cancerregistret vid Socialstyrelsen eller Svenska tvillingregistret som byggts upp och förvaltas av Karolinska Institutet. Via dessa register kan man extrahera data och på så sätt i egentlig mening skapa nya forskningsdata med sin forskning. Sverige beskrivs av Paul som ett paradiset för forskare inom statistik och epidemiologi i dessa sammanhang, bl.a. på grund av det systematiska användandet av personnummer och att det sedan lång tid finns en rad unika register av hög kvalitet. Viljan i Sverige att delta i forskningsprojekt är också ovanligt hög jämfört med många andra länder.

Exempel på olika former av cancerforskning och upptäckter av samband gavs och jag tror vi var många som tyckte att dessa äkta exempel med användandet av registerdata, analyser och skapandet av forskningsdata ur en forskarsynvinkel var extra intressanta och givande!

Vi fick också ta del av hur man samlar in nya data i några stora mångåriga projekt som *LifeGene* och *Karma*, den stora svenska nationella bröstcancerstudien. Paul berättade även om Vetenskapsrådets regeringsuppdrag kring samordning av registerdata och utmaningarna kring att använda data ur register från olika myndigheter. Det finns dock många ställen att få hjälp och support för att använda registerdata i sin forskning, ett exempel är *SIMSAM* – Swedish Initiative on Microdata in the Social and Medical Sciences.

Vi hade även förmånen att få ta del av Anna och Pauls medverkan vid olika diskussioner och synpunkter senare under träffen vilket var precis som vi önskade – tack Paul och Anna för er värdefulla medverkan!

3 lärosäten – 3 exempel

Efter Pauls och Annas föreläsning följde tre fördjupande presentationer från tre olika lärosäten som kommit en bit på vägen då det gäller arbetet med forskningsdata:

Lunds universitetsbibliotek

Först ut var Monica Lassi som berättade om "Hur vi jobbar med forskningsdata på Lunds universitetsbibliotek". Under 2015 har man bedrivit både kartläggningsstudie och intervjustudie som bl.a. resulterat i rapporten "Hantering av forskningsdata vid fakulteterna inom Lunds universitet – en lägesbeskrivning hösten 2015". Många ansåg i studien att universitetet borde ha en policy för forskningsdata och att

universitetsledningen aktivt borde arbeta för detta. Flera i studien påpekade också att det är viktigt att bygga vidare på de lokala stödfunktionerna inom fakulteterna. Många uttryckte behov för att få stöd i forskningsdatarelaterade frågor genom hela forskningsprocessen, och att man behöver kunna vända sig till *en* instans som sömlöst kan stödja forskaren i arbetet med sina forskningsdata. Behovet av kompetensutveckling är också stort – av såväl forskare, studenter som personal inom olika stödfunktioner.

Man planerar även att föreslå utvecklingen av verktyg för datahanteringsplaner, inspirerade av *DMP Online*.

Monica berättade även om projektet med "inbäddade bibliotekarier" i uppbyggandet av *ICOS Carbon Portal*. ICOS (Integrated Carbon Observation System) är en portal där data insamlas och bibliotekarier bidrar med sin kompetens då det gäller metadata, interaktionsdesign och innehållsstrategi för portalen.

Malmö högskolas bibliotek

Jonas Fransson berättade om det projekt/förstudie man drivit kring forskningsdata på högskolan under 2015 och hur man nu kommer gå in i ytterligare ett projekt under 2016 som även inkluderar en pilot med Svensk Nationell Datatjänst (SND). Man har även publicerat rapporten "*Tillgängliggörande av forskningsdata: Nulägesbeskrivning samt rekommendationer för uppbyggnad av stöd till högskolans forskare*".

Jonas hade också gjort en visuell modell och skiss över vilka roller biblioteket kan ha i "forskingsdataprocessen" som väckte en del debatt och reflektioner vilket var mycket bra! Diskussioner kring om man kan uppfatta processen som linjär eller snarare cirkulär och interaktiv togs upp, och även hur cykler med återkommande ansökningar av forskningsmedel och redovisning påverkar processen togs upp. Man kunde också konstatera att det är en lång väg kvar innan en hel del forskningsdata kan göras öppen, och detta bör nog snarare ses som en vision, inte ett mål i sig.

Stockholms universitetsbibliotek

Sabina Anderberg presenterade hur man vid Stockholms universitet precis fått klart att man kan starta ett universitetsövergripande projekt kring lagring och hantering av forskningsdata. Projektet kommer även ha underliggande delprojekt kopplat till sig och där man provar att använda sig av olika plattformar för att lagra, visualisera och tillgängliggöra forskningsdata. Exempel på detta är tester av tjänsterna *Figshare*, *Nesstar* och *Zenodo* (CERN).

Det kommer hända mycket spännande på universitetsbiblioteket i den här frågan under hösten och vi är nog många som med spänning ser fram emot att få veta mer om hur detta projekt fortskrider!

Bordet runt

Utöver de fördjupade presentationerna hade vi sedan en bordet-runt-presentation där samtliga deltagare berättade läget gällande forskningsdata på just sitt lärosäte eller organisation. Vi kunde konstatera att det fanns en hel del personer på plats som fått tilldelat i sina arbetsuppgifter att bevaka området forskningsdata, men att de flesta ännu

är i en kunskapssamlade och förberedande fas. Ett stort undantag är Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) som med sitt *Tilda-projekt* hunnit betydligt längre än övriga.

Många vill se tydligare krav och mandat från finansörer och myndigheter på hur man ska och bör agera, och väntar på vad höstens forskningsproposition kan tänkas innebära då det gäller just arbetet med forskningsdata framöver.

Forskningsdokumentation

Lite senare på eftermiddagen var det dags för ett pass kring hur forskningsdokumentation går till och fungerar på Karolinska Institutet (KI) tillsammans med Cecilia Martinsson Björkdahl som arbetar som projektledare på KI Grants Office vid universitetsförvaltningen. Cecilia tog upp många intressanta aspekter och utmaningar kring att dokumentera forskning på ett både korrekt och samtidigt effektivt sätt. Det finns flera lagar att förhålla sig till som är extra viktiga när det gäller forskning på KI: Personuppgiftslagen (PUL), lagen om etikprövning av forskning som avser människor, Offentlighets- och sekretesslagen, den s.k. Biobankslagen och även Djurskyddslagen.

KI har utöver speciella riktlinjer även en egen forskningsdokumentationshandbok. Man erbjuder även KI-forskare ett system att dokumentera sina forskningsprojekt i "KI-ELN" som är en s.k. Electronic Lab Notebook (ELN).

Under vintern och våren 2016 har ett samarbete pågått mellan Grants office och universitetsbiblioteket med djupintervjuer av forskare kring deras hantering av forskningsdata och nu avvaktar vi vad resultatet från detta kan ge för fortsatta möjligheter att gå vidare i frågan.

Open Space-diskussioner

Dag två var det dags för runda-bordssamtal med ett antal ämnen som nätverket själva föreslagit till diskussion. Ämnen såsom "Hur ska man bäst kunna använda sig av SND:s tjänster?", "Hur bygger man upp ett stöd inom området forskningsdata innan det finns ett uttalat behov från forskarsidan?", "Återanvändning av forskningsdata. Hur kan vi hjälpa forskarna att söka upp relevanta data som dessa kan använda i sin forskning? Skall vi göra detta inom forskarservice?", "Ansvarsfördelning på lärosätet: bibliotek, arkiv, jurist, IT".

Även frågor och utmaningar som finansiering, utbildning, kompetensutveckling, infrastruktur, den kommande forskningspropositionen, forskningsfinansierarnas roll och juridik relaterat till forskningsdata diskuterades.

Sammanfattning

På det hela taget tyckte vi som ordnade denna nätverksträff att det var en mycket inspirerande och uppskattad träff. Vi var dock tvungna att begränsa både punkterna i

programmet och omfattningen då ju detta var en nätverksträff med fokus på forskarservice.

Vi tror absolut att det skulle kunna gå och finns utrymme att ordna en mer regelrätt *konferens* kring forskningsdata i Sverige och att man då har möjligheten att bjuda in betydligt fler, med ett bredare fokus.

Förslag kom även upp vid träffen på att starta ett *specifikt nätverk för forskningsdata*, om så sker kommer det bl.a. annonseras det via e-postlistan för forskarservice (se länk för registrering till listan nedan).

Efterord

Samordnare för träffen med program, lokaler och moderering mellan programpunkterna var: Helena Eckerbom, Anders Wändahl, Caroline Karregård och Carl Gornitzki, samtliga från Karolinska universitetsbiblioteket (KIB).

Vi på Karolinska universitetsbiblioteket vill passa på att tacka alla medverkande för goda bidrag och intressanta diskussioner som gjorde den här träffen så bra. Och vi ser fram emot nästa träff på Karlstads universitetsbibliotek under hösten!

Om författaren

Helena Eckerbom är bibliotekarie vid Karolinska Institutets universitetsbibliotek (KIB) vid avdelningen Forskningsnära tjänster. Hon började arbeta på KIB i april 2015 och har sedan dess under del av sin tjänst fokuserat på forskningsdata, men arbetar även med forskarstöd, Open Access och vetenskaplig publicering. Helena har tidigare arbetat som informationsspecialist, informationsarkitekt, projektledare och även webbkonsult. Tidigare arbetsplatser är bl.a. Naturvårdsverket, Exportrådet, Riksantikvarieämbetet, Ericsson och Socialstyrelsen.

Vidare läsning

Cancerregistret

<http://www.socialstyrelsen.se/register/halsodataregister/cancerregistret>

Eloranta, Sandra; Johansson, Anna LV; Kristinsson Sigurdur Y; Andersson Therese L-M. (2013). Att strukturera och dokumentera forskningsprojekt. *Läkartidningen* 110(8): 416-9. http://ww2.lakartidningen.se/store/articlepdf/1/19289/LKT1308s416_419.pdf [2016-08-29]

Forskarservice e-postlista <https://lists.sunet.se/listinfo/forskarservice> [2016-08-29]

Fransson, Jonas; du Toit, Madeleine; Tapia Lagunas, Pablo; Kjellberg, Sara (2016). Tillgängliggörande av forskningsdata: Nulägesbeskrivning samt rekommendationer för uppbyggnad av stöd till högskolans forskare. Malmö. Malmö högskolas bibliotek. <http://hdl.handle.net/2043/20266> [2016-08-29]

Figshare <https://figshare.com/> [2016-08-29]

ICOS Carbon Portal <https://www.icos-cp.eu/> [2016-08-29]

Johansson, Maria; Lassi, Monica (2016). Hantering av forskningsdata vid fakulteterna inom Lunds universitet – en lägesbeskrivning hösten 2015. Lund: Universitetsbiblioteket, Lunds universitet <https://lucris.lub.lu.se/ws/files/5616081/8725586.pdf> [2016-08-29]

Karolinska Institutet (2016). Forskningsdokumentation. <https://internwebben.ki.se/sv/forskningsdokumentation> [2016-08-29]

Karolinska Institutet. Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik. <http://ki.se/meb> [2016-08-29]

Nesstar <http://www.nesstar.com/> [2016-08-29]

Registerforskningsportalen <http://registerforskning.se/> [2016-08-29]

SIMSAM – Swedish Initiative on Microdata in the Social and Medical Sciences. <http://simsam.nu> [2016-08-29]

Svensk Nationell Datajänst (SND) – pilotprojekt 2016 <https://snd.gu.se/sv/pilotprojekt> [2016-08-29]

Svenska tvillingregistret <http://ki.se/forskning/om-tvillingregistret> [2016-08-29]

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Tilda-projektet <https://internt.slu.se/tilda> [2016-08-29]

Vetenskapsrådet om regeringsuppdraget kring registerbaserad forskning <http://www.vr.se/omvetenskapsradet/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/registerbaseradforskning.4.49e6aaba13ef4cb96235c2d.html> [2016-08-29]

Zenodo <https://zenodo.org/> [2016-08-29]